

Pesach – påske

Pesach er den første og den ældste højtid i det jødiske folks historie. Den manifesterer en af de væsentligste og allerstørste begivenheder, nemlig udgangen fra Egypten. Påsken er symbolet på frihed, og den første påske-aften formes derfor meget højtideligt.

Påske fejres den 14. i den jødiske måned *Nisan*, der som regel falder i april. Navnet *Pesach* stammer fra det hebraiske ord *lifsoah*, der betyder „at gå forbi“. Navnet er opstået i relation til den bibelske beretning om Gud, som sendte ti plager over Egypten for at tvinge den hårdnakkede kong Farao til at lade israelitterne drage ud til friheden. Ved den tiende plage døde alle Egyptens førstefødte både blandt mennesker og dyr. Jøderne fik besked på at smøre deres dørstolper med lammeblod, så dødens engel kunne gå forbi deres huse den nat, så plagen ikke skulle ramme israelitternes førstefødte drengebørn. Den tiende plage var det hårdeste slag; det fik kong Farao til at frigive jøderne efter 210 års elendighed og slaveri.

Israelitterne flygtede i hast fra Egypten, så dejen, de havde tilberedt for at bage proviant til rejsen, nåede ikke at hæve. Til erindring om dette spiser jøderne i påskens syv dage (otte dage uden for Israel) kun usyret brød, der erstatter det almindelige gærbagte brød. Dette specielle påskebrød kaldes på hebraisk *Matzah*. Påskebrødet er formet som et stort firkantet, fladt og perforeret knækbrød.

Inden påskehøjtiden fjernes al gæren fra huset. Til påsken anvender ortodokse jøder et ekstra sæt husgeråd, der kun bruges i festens syv dage, hvorefter det gemmes til næste påske. Foruden påskebrød købes også

madvarer med rabbinatets stempel *Kasher le'Pesach*, der garanterer, at varerne ikke har været i berøring med brød. Om aftenen dagen før påske-aften skal huset være totalt rensset for enhver form for syrede madvarer (f.eks. brød).

Rundt omkring i huset lægger man symbolsk små stykker brød, og derefter gennemses huset i mørke med et stearinlys for at finde brødstykkerne. De fundne brødstykker samles og brændes næste dag. Dette kaldes *Biur Chamez* (bortrydning af det syrede).

Påskeaften er den aften, hvor familie, venner og fremmede indbudte sidder sammen omkring bordet for at fortælle og høre om udgangen fra Egypten. Man læser i påskebogen *Haggadah*, hvis beretning om begivenheden skal viderebringes fra slægt til slægt. På et festdækket bord står påskefadet, der på hebraisk kaldes *Kearah*. Oven på eller ved siden af det smukke fad lægges tre påskebrød (*Matzot*) i et specielt dække med tre lommer. Disse tre *Matzot* symboliserer de tre jødiske befolkningsgrupper: *Kohen* (præsteskabet), *Levi* og *Israel*.

På selve fadet ligger fem forskellige symboler, der alle omtales i påskebogens beretning: *Zeroa* – betyder arm. Et brændt stykke kødben eller hønsevinge til minde om påskeofferet (et fejlfrit lam, hvis kød skulle spises den aften, israelitterne drog ud fra Egypten). *Bezah* – betyder æg. Et brændt, hårdkogt æg til erindring om festofferet, som de valfartende ofrede i templet i forbindelse med højtiden. *Maror* – bitre urter som peberrod spises til erindring om israelitternes barske og forbitrede liv som slaver i Egypten. *Haroset* – en sød blanding af nødder, sukker, æbler og rødvin, der skal forestille ler. Det spises til erindring om det ler og den teglsten, som

israelitterne dagligt skulle aflevere til egypterne under slaveriets barske betingelser. *Karpas* – er en krydderplante (*Apium* på latin), der minder om persille.

Påskeaften kaldes alle grøntsager for *Karpas*. De skal dyppes i saltvand og spises, efter man har sagt en velsignelse. *Karpas* symboliserer foråret, der står for døren. Påskeaften foregår meget ceremonielt i en nøje fastlagt orden. Dette har givet aftenen navnet *Seder*, der betyder orden eller rækkefølge. Aftenen foregår efter følgende orden:

- *Kaddesh* – man begynder med en *Kiddush*, velsignelsen over vinen.
- *Rehaz* – værten vasker sine hænder rituelt, inden han indleder sin velsignelse over grøntsagerne.
- *Karpas* – man dypper en grøntsag, f.eks. en radise eller persille, i saltvand. Alle omkring bordet fremsiger en lovsigelse og spiser derpå grøntsagen.
- *Yahaz* – det midterste af de tre førømtalte påskebrød deles i to dele. Den største del gemmes til *Afikoman*, der spises efter hovedmåltidet, og den mindste del lægges tilbage.
- *Afikoman* betyder „nydelsen efter maden“. Den spises for at mindes, at man på templets tid sluttede påskemåltidet med at spise påskelam, for at smagen af højtiden skulle bevares længe i munden.
- *Maggid* betyder „at fortælle“. Man begynder at læse og forklare indholdet i påskebogen.

- *Haggadah*. Læsning fra påskebogen betragtes som en religiøs pligt. Slaveriet i Egypten står for skændsel, og herliggørelsen af Herrens navn for udøvelsen af de store mirakler står for lovprisning.
- *Rahaz* – rituel vaskning af hænderne for alle deltagerne inden det store måltid. Inden da drikkes det andet af aftenens fire bægre vin.
- *Mozi Matzah* – påskebrødet tages frem, for der skal siges en velsignelse over det. Hver deltager får et stykke af den øverste og den nederste *Matzah*, og der udtales en velsignelse, inden det spises.
- *Maror* – et stykke peberrod spises med *Haroset*, efter man har udtalt en velsignelse over *Maror*.
- *Korekh* – mellem to små stykker påskebrød lægger man revet peberrod (*Maror*), som spises til erindring om templet efter rabbi Hillels sædvane.
- *Shulhan Arukh* betyder et veldækket bord, og ifølge den orden, hvorefter aftenen er tilrettelagt, serveres nu et festligt måltid.
- *Zafun* betyder skjult. Straks efter måltidet, og inden man går i gang med den fælles bordbøn, skal alle deltagerne smage et stykke af *Afikoman* – det halve påskebrød, der blev gemt ved aftenens begyndelse. I vore dage lader man børnene lede efter *Afikoman*, der bliver gemt et eller andet sted i huset. Den, der finder *Afikoman*, får naturligvis en gave.
- *Barekh* – man fylder et bæger med vin til profeten Elias, og man åbner hoveddøren. Ifølge traditionen besøger profeten Elias alle jødiske hjem

påskeaften, og bægeret står klar til hans ære. I gamle dage var alle døre åbne påskeaften, så enhver jøde, som havde behov for det, kunne komme ind og spise med. Til denne del af aftenen hører også bordbønnen.

· *Hallel* betyder lovprisning af Herren med *Hallel*-salmer. Herunder drikkes aftenens tredje bæger vin.

· *Nirzah* – Seder-aften slutter. Man siger „Næste år i det genopbyggede Jerusalem“, og derefter drikkes aftenens fjerde bæger vin. Man slutter med de traditionelle påskesange.

Et af påskeaftens højdepunkter er, når den yngste tilstedeværende ved bordet spørger og giver svar – Hvorved er dog denne aften anderledes end alle andre aftener: „Fordi alle andre aftener spiser vi syret og usyret, men denne aften er alt usyret. Alle andre aftener spiser vi alle slags urter, men denne aften særlig bitre urter. Alle andre aftener dypper vi end ikke en eneste gang, men denne aften to gange. Alle andre aftener spiser vi såvel frit siddende som tilbagesiddende, men denne aften er vi alle tilbagesiddende“.

De 49 dage mellem påske og ugefesten kaldes *Omer*-dagene. *Omer* betyder på hebraisk kornneg. Det er også et gammelt bibelsk mål, svarende til ca. 40 liter. Ved påskefestens anden aften begynder ortodokse jøder at tælle *Omer* i erindring om ældre dage, hvor bønderne bragte det første neg af byghøsten som et madoffer til templet. Man talte 49 dage fra den dag, bygofret (*Omer*) blev bragt til templet, og på den 50. dag fejrede man ugefesten. *Omer*-tælling er et påbud fra Bibelens 3. Mosebog 23:16.

The book cover features a dark, repeating geometric pattern of interlocking diamonds. A solid black vertical band runs along the left edge. A white rectangular box is positioned on the right side, containing the title and author's name in black, sans-serif, all-caps text.

JØDISKE HELLIGDAGE

ESTHER EDELSTEN